

თემის ავტორი: თათია ლომთაძე, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტისა და საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა ინსტიტუტის ერთობლივი სამაგისტრო პროგრამის მიგრაციის მართვის სტუდენტი

უკანონო მიგრაცია საქართველოდან ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში მიზეზები და შედეგები

ბოლო პერიოდის განმავლობაში მიგრაცია იქნება ეს ლეგალური თუ არალეგალური მნიშვნელოვანი პრობლემა გახდა ბევრი სახელმწიფოსათვის. წლებთან ერთად ქვეყნებს შორის საზღვრები უფრო და უფრო უხილავი ხდება, თანამედროვე გლობალიზაციის ეპოქაში კი თანდათან იზრდება მიგრაციის მოსურნეთა რიცხვი. დღეს არსებული პოლიტიკური და სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით კი საქართველოში მეტად მწვავედ დგას არალეგალური მიგრაციის საკითხი.

მიგრაცია რომ საქართველოსათვის მნიშვნელოვან გამოწვევად იქცა ადასტურებს 2014 წელს ჩატარებული საყოველთაო აღწერის წინასწარი მონაცემები, რომლის მიხედვითაც 2002 წლის აღწერის მონაცემებთან შედარებით საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობა დაახლოებით 600 000 ადამიანით შემცირდა და 2015 წლის 1 იანვრის მდგომარეობით 3,729500 ადამიანს შეადგენს. ამრიგად საქართველოს მოსახლეობის რიცხოვნობის ასეთი რაოდენობით შემცირების ტენდენცია ლოგიკურად დაკავშირებულია თანამედროვე მიგრაციულ პროცესებთან.

მიგრაციის ხელშემწყობი ფაქტორი შესაძლებელია სხვადასხვაგვარი იყოს მათ შორის პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური, რელიგიური და ა.შ თუმცა დღეს არსებული პრაქტიკის მიხედვით, საქართველოდან უკანონოდ ემიგრირებული მოსახლეობის მიგრაციის საფუძველია მათი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა. ხშირ შემთხვევაში მოქალაქეები, რომლებიც იმყოფებიან სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ ან ცხოვრობენ უკიდურესად გაჭირვებულ მდგომარეობაში იძულებულები ხდებიან უკანონოდ შევიდნენ სხვა განვითარებული სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, რათა თავი იხსნან შიმშილისაგან. „გაჭირვება საზღვარგარეთ თუ შიმშილი სამშობლოში?“ ეს არის კითხვა, რომელზედაც პასუხს ეძებს საქართველოდან არალეგალურად მიგრირებულ მოქალაქეთა და ტრეფიკინგის მსხვეპლთა უმრავლესობა.

მნიშვნელოვანია განისაზღვროს თავად მიგრაციის ფაქტორი, რაც როგორც უკვე ზემოთ აღვნიშნეთ თითოეულ შემთხვევაში განსხვავებულია და ინდივიდუალურ საჭიროებებს მორგებული. დღეს არსებული წარმოდგენებით მიგრაციის უმთავრეს მამომრავებელ ძალად მიჩნეულია უფრო მაღალი ანაზღაურების მიღების სურვილი, ანაზღაურება კი არის ფასი, რომელსაც ადამიანის უნარებში იხდიან და რომელიც სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულია. აქედან გამომდინარე, ლეგალური თუ არალეგალური მიგრაციის დეტერმინანტია ადამიანის ბუნება, ეპიოს უკეთესი.

რა თქმა უნდა ექვგარეშეა, რომ არალეგალური მიგრაცია უფრო მეტად პოპულარულია საზოგადოებაში (მათ შორის ქართულ საზოგადოებაში) ვიდრე ლეგალური, ამ ფაქტს თავისი ობიექტური მიზეზები აქვს, რომელზედაც ქვემოთ მოგახსენებთ.

ლეგალური მიგრაციის შემთხვევაში აუცილებელია სხვადასხვა ბიუროკრატიული პროცესების მოგვარება, რომელიც თავის თავში მოიაზრებს, სავიზო პროცედურებს, დაზღვევას და ა.შ მასტრიხტის უნივერსიტეტის პროფესორი, მკლევარი, ხალიდ ქოზერი თავის წიგნში, „საერთაშორისო მიგრაცია“ აღნიშნავს, რომ არალეგალური მიგრაციის პოპულარობა, ლეგალური მიგრაციისათვის აუცილებელი ბიუროკრატიული მექანიზმების სირთულით აიხსნება.¹

არალეგალურ მიგრაციასთან დაკავშირებული პროცედურული საკითხების კონკრეტულებისათვის უნდა განვმარტოთ, რომ უკანონო მიგრაცია მოიცავს რამდენიმე მნიშვნელოვან და მრავალფეროვან კომპონენტს მათ შორისაა:

- ✚ არალეგალი მიგრანტი ანუ ადამიანი, რომელიც შედის სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე შესაბამისი პროცედურების დარღვევით, რა დროსაც ასევე ირღვევა სახელმწიფო სუვერენიტეტი, ვინაიდან სუვერენიტეტი განიმარტება, როგორც სახელმწიფოს უზენაესობა თავის საშინაო და საგარეო ურთიერთობებში, ხოლო არალეგალური მიგრაციის შემთხვევაში სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთა ხდება ნებართვის გარეშე.

¹ International Migration, a very short introduction, Khalid Koser, Oxford, 2007, pp. 54

- ✚ არალეგალი მიგრანტები, რომლებიც შედიან სხვა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ე.წ გაყალბებული საბუთებით.
- ✚ არალეგალი მიგრანტები, რომლებიც მიემგზავრებიან მასპინძელ ქვეყანაში ლეგალურად, მაგრამ რჩებიან ვიზის დამთავრების შემდგომაც უნებართვოდ.
- ✚ ფიქტიური ქორწინებები, ფიქტიური შვიალდ აყვანა და ა.შ

რაც შეეხება კონკრეტულად საქართველოს, საქართველოს მოქალაქეებისათვის არალეგალური მიგრაციის გზები იგივეა, თუმც მნიშვნელოვანია, რომ სხვადასხვა ქვეყნის მაგალითზე ერთმანეთისაგან განსხვავდება მიგრაციის მაიძულებელი ფაქტორები. (Stay Away Factors) შესაძლოა იყოს : დისკრიმინაცია, დაბალი სოციალური სტატუსი, უმუშევრობა, დაბალი ხელფასი, პოლიტიკური უფლებების ნაკლებობა, ნაცნობების არარსებობა, ომი, კრიმინალი. დღეს არსებული საშუალო სტატისტიკური მდგომარეობით საქართველოს მოქალაქეები მიგრაციას ნაკლებად მიმართავენ დისკრიმინაციის ან პოლიტიკური უფლებების ნაკლებობის მოტივით, ძირითადად სოციალური ფაქტორები ქარბობს. ამავე საკითხთან დაკავშირებით მეცნიერებს განსხვავებული მოსაზრება აქვს, მაგალითისათვის ინგლისელი ეკონომისტი და მკვლევარი რავენშტაინი (1889) ასახელებს მიგრაციის შვიდ კანონს, რომელთაგანაც ქართული რეალობიდან გამომდინარე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მეშვიდე და პირველი კანონები. კერძოდ, პირველი კანონის თანახამდ მიგრანტთა უმრავლესობა მიდის მხოლოდ მოკლე მანძილზე და როგორც წესი დიდ ქალაქში, სწორედ ამით შესაძლებელია ავხსნათ ევროპაში საქართველოს მოქალაქეების მიგრირების დიდი მასშტაბები, რადგან ჩვენი ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე უფრო ადვილია ევროპაში მიგრირება ვინემ მაგალითად ჩრდილოეთ ამერიკაში. აქვე უნდა მივუთითოთ, რომ მთლიანად საერთაშორისო მიგრანტთა 75% გადაადგილდება უფრო მაღალი HDI ქვეყნებში, ხოლო გარე მიგრანტების 50 % მიემართება მეზობელ რეგიონში. აღნიშნულის გათვალისწინებით, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ საქართველოდან ევროპაში მოსახლეობის ასეთი მასშტაბით მიგრაციის საფუძველი არის ეკონომიკური ფაქტორი, გეოგრაფიული მდებარეობა და სახელმწიფოს განვითარების მაჩვენებელი.

პ.ს ექვგარეშეა, რომ ევროკავშირის ყველა სახელმწიფო გამოირჩევა განვითარების მაღალი დონით.

ზემოაღნიშნული სწავლების მეშვიდე კანონის მიხედვით, ქალები უფრო ექვემდებარებიან მიგრაციას ვიდრე მამაკაცები. ეს უკანასკნელი განვითარებულ ქვეყნებში არსებული ტენდენციებით აიხსნება, კერძოდ, იკვეთება გენდერ-შერჩევითი (Gender-Selective) დამოკიდებულება, რაც გამოიხატება იმაში, რომ მთელი რიგი სამუშაოების შესრულების შესაძლებლობა მხოლოდ ქალებს ეძლევათ. მითითებულ სამუშაოებს შორისაა, მომსახურება, ჯანრთელობის დაცვა და გასართობი ბიზნესი. მეტი სიცხადისათვის უნდა აღვნიშნოთ, რომ საქართველოდან ევროკავშირის ქვეყნებისაკენ მიგრირებული ქალების რიცხვი მეტწილად აღემატება მამაკაცების რიცხვს, ქართველ ემიგრანტ ქალებისათვის ე.წ პოპულარული დანიშნულების ქვეყნები იტალია და საბერძნეთი არიან.

კონკრეტულად ჩვენი ქვეყნის მაგალითზე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მიგრაცია (ლეგალური, არალეგალური) დაკავშირებულია სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონესთან, ხოლო რაც შეეხება უშუალოდ არალეგალურ მიგრაციას იგი რამდენიმე ფაქტორით აიხსნება:

- ✚ ლეგალური მიგრაცია მოითხოვს გარკვეული ფინანსური ხარჯის გაღებას, მოსახლეობის დიდი უმრავლესობისათვის კი ასეთი დანახარჯების გაღება ფაქტობრივად შეუძლებელია;
- ✚ ლეგალური მიგრაციის შესაძლებლობებთან დაკავშირებით არსებული ონფორმაციის სიმწირე;
- ✚ არალეგალური მიგრაციის უარყოფითი ფაქტორების უგულვებელყოფა.

საქართველოში ეკონომიკური განვითარების დონის არცთუ ისე შესაშურ მდომარეობაზე მეტყველებს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები, რომლის თანამხმადაც, 2004 წლის იანვრის მდგომარეობით საარსებო მინიმუმი მაგალითად ექვსულიანი ოჯახისათვის იყო 194 (ას ოთხმოცდაათოთხმეტი) ლარი, ამავე პერიოდში საშუალო თვიურ ხელფასად ფიქსირდება 156 (ას ორმოცდათექვსმეტი) ლარი.² ასეთი სტატისტიკა მოწმობს იმას, რომ მოსახლეობის დიდი ნაწილისათვის ემიგრაცია წარმოადგენდა შიმშილისაგან ხსნის ერთადერთ საშუალებას, სწორედ ამიტომ ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა არის

² წყარო: სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ვებგვერდი, http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=148&lang=geo;
http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=175&lang=geo

საქართველოდან ევროკავშირის ქვეყნებისკენ უკანონო მიგრაციის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი.

არალეგალური მიგრაციის ორი ძირითადი გზა არსებობს, რომელსაც, არსებული კვლევების მიხედვით საკმაოდ ხშირად მიმართავენ საქართველოს მოქალაქეებიც, ესენია: ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი) და ადამიანის საზღვარზე უკანონოდ გადაყვანა (Migrant Smuggling), თანამედროვე საერთაშორისო საზოგადოება და პოლიტოლოგ-ექსპერტები თანმხედებიან, რომ ეს უკანასკნელი უკვე იქცა ბიზნისის ერთ-ერთ წყაროდ.

მაასტრიხტის უნივერსიტეტის პროფესორმა ხალიდ ქოზერმა 2004 წელს ავღანეთსა და პაკისტანში ჩაატარა კვლევა, რომელიც ეხებოდა ჩემ მიერ ზემოთხსენებული „ბიზნისის“ კონცეპტუალურ იდეას, რომლის თანახმადაც, მიგრანტების საზღვარზე უკანონოდ გადაყვან პირებს აქვთ კარგად შემუშავებული გეგმა, ზუსტად განაწილებული დრო, სამუშაოები და ასევე მკაცრად შემუშავებული გრაფიკი, რომლის მიხედვითაც მათთვის ფულის გადაცემა უნდა მოხდეს ეტაპობრივად სადეპოზიტო ანგარიშების საშუალებით. როგორც წინამდებარე ნაშრომიდან ირკვევა ეს მეთოდოლოგია და საზღვარზე უკანონოდ გადაყვანის სტანდარტები ემყარება წარსულ გამოცდილებას და მათი მომხმარებლების მოთხოვნებს. (ტერმინოლოგიურად - migrant smuggling as a business)³.

ევროკავშირში საქართველოს მოქალაქეების უკანონო მიგრაციის საფუძველი შესაძლოა კულტურულ მსგავსებებშიც ვეძებოთ. ვინაიდან და რადგანაც საქართველო ევროპული საზოგადოების ნაწილად მოიაზრება, კულტურული შეთავსებადობის მაჩვენებელიც უფრო მაღალია, ამიტომ ხშირად არ წარმოიშვება იდეოლოგიური დაპირისპირება, კულტურული შეუთავსებლობა და რელიგიური შეუწყნარებლობა. ამასთან არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ ევროპა გამოირჩევა თავისი ტოლერანტული ბუნებით, რაც მიგრაციის თვალსაზრისით მხოლოდ დადებითი ეფექტის მატარებელი შესაძლოა იყოს.

ნაშრომში უკვე რამდენჯერმე ვახსენე უკანონო მიგრაციის გამომწვევი მიზეზები, ახლა კი მსურს უშუალოდ შევხებო არალეგალური მიგრაციის შედეგებს.

³ Khalid Koser International Migration, a very short production, Oxford, 2007 pp.68

თუ დავეყრდნობით დღეისათვის განხორციელებულ კვლევებს, რომელსაც პერიოდულად აქვეყნებენ სხვადასხვა არასამთავრობო ორგანიზაციები, აღმოვაჩინებ რომ არალეგალური მიგრაციის კუთხით სტატისტიკა არცთუ ისე სახარბიელოა. საქართველოს მოქალაქეები ხშირად ხდებიან ადამიანთა ვაჭრობის, ტრეფიკინგის მსხვეპლნი. ეს უკანასკნელი განიხილება როგორც მონობის თანამედროვე ფორმა, რომელშიც ადამიანების ჩათრევა მოტყუების, ძალადობის, მუქარის ან იძულების სხვა ფორმებით ხდება. ტრეფიკინგი, რომ საქართველოს მოქალაქეებისათვის საფრთხეს წარმოადგენს ეს კარგადაა ასახული საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის 2015 წლის მონაცემებში, რომლის მიხედვითაც, 2005 წლიდან 2015 წლამდე აღნიშნული დანაშაულის რიცხვი ცვალებადობით ხასიათდება, თუმც ტრეფიკინგის მსხვერპლთა რიცხვმა განსაკუთრებით მოიმატა 2006-2007 წლებში რა დროსაც ტრეფიკინგით დაზარალებული ქართველების საშუალო მაჩვენებელმა 30 ადამიანი (2006წ) , 29 ადამიანი (2007წ) შეადგინა. რაც შეეხება ბოლო მონაცემებს, 2015 წლის მდგომარეობით ტრეფიკინგს 18 ადამიანი ემსხვეპლა.⁴

ადამიანთა ვაჭრობის ყველაზე გავრცელებული სახეებია:

- ✚ ქალებითა და ბავშვებით ვაჭრობა სექსუალური ექსპლუატაციის მიზნით,
- ✚ იძულებითი შრომა
- ✚ ადამიანის სხეულით ვაჭრობა

როგორც წესი დღეს არსებული გამოკითხვებით დგინდება, რომ ქართველთა უმეტესობა საზღვარგარეთ სექსუალური ან შრომითი ექსპლუატაციის მსხვერპლია. ევროკავშირის ქვეყნებში არალეგალურად ცხოვრება უამრავ სირთულესთან არის დაკავშირებული. შესაბამისი საბუთების არქონის გამო რთულია სამსახურის მოძებნა, საცხოვრებელი ბინის დაქირავება, განათლების მიღება და ჯანდაცვის სერვისებით სარგებლობა. როგორც წესი არალეგალური მიგრანტების საცხოვრებელი პირობები სავალალოა ხშირად მათთვის შეუძლებელია ნორმალური ბინის დაქირავება ხოლო ისინი, ვინც მზად არიან უზრუნველყონ არალეგალი მიგრანტები საცხოვრებლით, ძირითადად სთავაზობენ საშიშ ადგილებს არადამაკმაყოფილებელი პირობებითა და დაუცველობის დიდი რისკით, ამრიგად შედეგი შესაძლოა იყოს სავალალო!

⁴ წყარო: სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ვებგვერდი
http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=601&lang=geo

საბოლოო ჯამში, წარმოდგენილი ინფორმაციის თვალსაწიერში მიღებით, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ არალეგალური მიგრაციის მაპროვოცირებელი ფაქტორი სხვადასხვა სახელმწიფოსათვის მოსახლეობის ინდივიდუალური საჭიროებებიდან გამომდინარე განსხვავებულია. საქართველოს შემთხვევაში არალეგალური მიგრაცია განპირობებულია ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებლის დაბალი დონით, როდესაც შესაძლებელია დასაქმებულის საშუალო ანაზღაურება დადგენილ საარსებო მინიმუმზე უფრო დაბალი აღმოჩნდეს, ბუნებრივია, შიმშილისაგან თავის ხსნის საშუალებად ხშირად უკანონო მიგრაცია გვევლინება. რაც შეეხება ევროკავშირის ქვეყნებს, რადგან ევროპის სახელმწიფოები თავიანთი ეკონომიკური პოტენციალით წარმატებულ ქვეყნებად მიიჩნევიან, კულტურული შეთავსებადობის მაღალი პროცენტული მაჩვენებლების გათვალისწინებითაც ევროპაში უკანონო მიგრაცია პოტენციური არალეგალი მირანტისათვის უფრო მიმზდიველად ჟღერს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. International Migration, Khalid Koser
2. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის ვებგვერდი
3. Vanishing Third World Emigrants? Timothy J.Hatton, Jeffrey G. Williamson
4. Human Development Report 2009, Overcoming Barriers, Human Mobility and Development
5. Poverty, International Migration and Asylum, George J.Borjas and Jeff Crisp

